

5 år med citronärslan

1990 upptäcktes en Citronärsla (*Motacilla citreola*) utanför Köping, en art som normalt häckar i tv Sibirien som närmast. Det stod strax klart att den var i fulla häckningsbestyr. Dock inte säkerligen med en hona av egen art. Detta blev upptakten till flera års fynd av häckande Citronärslor i landskapet.

Per Lindh

Det hela började under en kvällsexkursion som Christina och Nils-Erik Wallin gjorde utefter Mälarens stränder fredagen den 8 juni 1990. Vid Cementatippen utanför Köping upptäcktes en avvikande ärla i den ganska täta population gulärslor som häckar på strandäng. Efter diverse ögonuggande och litteraturstudier konstaterades fågeln vara en hona citronärsla.

Vänner kontaktades och traktens aktiva fågelskådare kunde strax storögt studera den sällsynta gästen.

Men vänner har också vänner och efter

några dagar fanns fågeln med på Club 300's telefonsvarare. Ungefär samtidigt inser man att ärlan är i full färd med häckningsbestyr.

Då besökskarskan tidvis var stor och något enstaka övertramp skett tystades häckningen ner. (Det bör betonas att en majoritet av skådarna skött sig utmärkt). Häckningen kunde fullföljas och den 24 juni ringmärks 5 boungar av K-G Källebrink och Göran Pettersson. Ungarna var nästan flygga och uppvisade kraftiga vita vingband. I övrigt var de gulärlelika.

Senare på sommaren, i slutet av juli fotograferade Jens Bruun 2 av 4 unga,

omärkta citronärslor alldeles i närheten. Detta borde tyda på att hannen varit aktiv i 2 bon! Vid märktillfället noterade man också att fågeln gick ner på två platser. Endast ett bo kunde vid tillfället dock påträffas.

Ung (1K) hybrid mellan gulärlelika, och citronärlelika (för jämförelse med ren citronärlelika t.h.).
Foto: Tero Niemi

Citronärleliken sågs på platsen till början av juli.

1991., återupptäcktes en citronärlelika på samma lokal den 13 maj av Arne Eklöv. Fågeln hävdade revir men några ansatser till häckningsförsök kunde inte skönjas. Också lokalens gulärslor hade ett dåligt år. Fågeln fanns dock kvar i området fram till den 30 juni. (Samma år sågs en citronärlelika vid Asköviken 30 april och 9 juni).

1992., Åter är Arne Eklöv först med att notera citronärsla på Cementa-tippen. Detta så tidigt som den 30 april. Fågeln verkar praktfullare än någonsin och försvarar sitt etablerade revir mycket aggressivt mot grannskapets gulärslor. Den 23 maj gör jag ett besök tillsammans med Nils-Erik Wallin. Citronärleliken sitter i en grästvetopp och sjunger då vi plötsligt uppfattar ett citronärlelika bakom oss! I en fläderbuske sitter en hona och varnar.

Att honan häckade det här året är klart. Däremot är faderskapsförhållandet mer oklart. Både citronärleliken och en gulärlelika sågs vid boet. Dock höll citronärleliken

mestadels till 50 - 100 meter bort och visade ingen oro trots att honan varnade ivrigt. Troligast är att ytterligare en blandhäckning ägde rum samtidigt. Hannen sågs fram till 4 juni och honan till omkring den 25 juni.

Ung (1K) citronärsla, fotograferad i Köping 1990.

Foto: Jens B. Bruun

Den 19 juli ser och fotograferar Jens B Bruun en ungfågel av citronärsla vid en vattensamling intill häckplatsen. Raritetskommittén konstaterar med utgångspunkt av bilderna att även om det sannolikt är en hybrid finns det inget som utesluter en ren citronärsla.

Samma år håller en citronärlelika till på Nötmyran, Västerfärnebo 15/5 - 25/6. Denna fågel konstateras sambäcka med en gulärsla. (Källebrink, Krister Ekman)

1993. Inga citroner återfinns i Köping men en hona ses vid Gorgen, Västerfärnebo 27 april och en minst 2-årig (3k+) hona 5 juni vid Gnien, Ramnäs. Häckningsförsök konstateras dock på ett helt annat ställe, nämligen vid Asköviken, Västerås. Här håller en hona till mellan 15 maj och åtminstone 25 juni. Den är mycket stationär och revirhållande. Den ses också "dra mat" till förmodat bo. Om den häckar med en gulärsla eller ej kan inte säkert konstateras men det förefaller troligt. Någon citronhona sågs åtminstone ej till alls.

Utseende

Hannen som upptäcktes 1990 föreföll vara en ett-årig fågel (2k). Huvudets och bälens gula färg var relativt blek. Huvudet mörkast, succesivt avtagande bakåt. Diffusa, mörka fläckar på hjässan. Det svarta nackdocket ganska smalt.

1991 års hanne (att det rörde sig om samma fågel utgår man ifrån även om man inte rent tekniskt kunnat bevisa detta, reds. anm) hade djupare gul färg och de mörka hjässfläckarna reducerade medan nackdocket var bredare. Ryggsidan var grå, på närhåll t.o.m. lite svartvattrad. Fylligt svart stjärt med vita yttre pennor. Undergump vit. Fågelns byggnad ungefär som sädesärla med långa, kraftiga ben och näbb. Svarta flygfjädrar. Breda, vita kanter på tertialer. Två breda, vita vingband bildade av topparna på större och mellersta armtäckare.

Asköviks-hannen -93 har bedömts som ettåring (2k), då den uppvisar en "liten, väl avgränsad grå fläck i det gula på nacken". Det gula är dock nog så väl utvecklat; .."som en "kabelleka". (Rk har dock inte bifallit åldersbest. såsom säkerställd)

Honans gula i dräkten var blekare och begränsade sig till ansikte och bröst med gul panna och gult ögonbrynsstreck. Detta blev bredare bakom ögat och fortsatte runt de mörkfläckiga örontäckarna.

Ungfågeln hade kraftigt vitt ögonbrynsstreck. Bredare bakom ögat och omgärdande de centralt ljusa men utåt mörkantade örontäckarna. Inget eller lite mörkt på tygeln. Grå ovan och grå-vita under. Stjärten svart med vita yttre pennor, längre och fylligare än hos gulärla. Undergump beige-vit. Näbben utan gulärlans ljusa bas, mörk, kraftig, liksom benen.

Läte: Explosivt 2-stavigt med tydligt "R-ljud"; "Tzi-rrupp". Sång påminnade om gulärla i frasering fast med kärvare ton.

Sammanfattning

1990 års citronärla var den första i Väst-

manland. Att det var samma hanne som kom tillbaka -91 och -92 är högst sannolikt. 1992 kom också en hona. Utseendemässigt finns det inget som tyder på att det var en av hannens hybridungar från 1990, men vem vet?

När det gäller övriga fynd i landskapet är rök's inställning att dessa snarare skall ses som ytterligare fynd av en art stadd i temporär expansion av sitt utbredningsområde än att det skulle röra sig om samma fåglar - i de fall det är möjligt.

Fyndbild i Sverige

I hela landet har t o m 1994 gjorts 89 fynd av 90 individer. Första fyndet var en ungfågel på Rönnskärs Udde i Uppland 1972. Fr.o.m. -76 har arten varit årsvis. De flesta fynd är fördelade på sept, okt och maj i nu nämnd ordning. Enda konstaterade häckningen före de i Västmanland var vid Lit, Jämtland, där en hanne matade ungar 1977. Honans art-tillhörighet förblev där obekräftad. Ett misslyckat häckningsförsök har också konstaterats vid Ottenby -88, då en hona försökte häcka med en gulärlehanne.

Utbredning

Citronärlan häckar i Ryssland, söder om Moskva och vidare österut genom stora delar av Sibirien och Centralasien. I sen tid har den expanderat västerut. Övervintrar främst i södra Asien men en liten del flyttar till Afrika. Flyttar sept-okt, åter april-maj.

Tack till: Jens B Bruun, Thomas Pettersson, Arne Eklöv, Christina och Nils-Erik Wallin för kompl. uppg.

Referenser:

Fåglar i Västmanland: 22:11, 23:105, 24:115, 24:124, 25:93
SOF 1993, Fågelåret 1992 Sthlm, SOF 1994, Fågelåret 1993 Sthlm, SOF 1990 Sveriges fåglar 2:a uppl, Sthlm, Sällsynta Fåglar i Sverige, Breife, Hirschfeldt, Kjellén, Ullman.